

Handtekeningenactie voor villaparkengemeente

Een gemeente met rustige wijken vol schitterende villa's, bewoond door vermogende of op z'n minst tot de gegoe-de burgerij behorende gezinnen, wie zou daar niet willen wonen? Liever dan na een dreigende opdeling van De Bilt bij Zeist gevoegd te worden, wilden bewoners van Bilthoven in 1925 een nieuwe gemeente vormen samen met de nabijgelegen buurtschappen Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide, maar zonder de rest van Zeist.

In het begin van de twintigste eeuw kreeg de gemeente Utrecht steeds meer behoefte aan grond waarop ze de voor de groei van de stad benodigde nieuwbouw kon realiseren. Door de aanwezigheid van de Nieuwe Hollandse Waterlinie aan de oostzijde van de stad werd die groei richting De Bilt echter ernstig belemmerd. Er golden rond de verdedigingswerken namelijk verbodsbepalingen voor het bouwen in steen, het aanleggen van wegen en het veranderen van waterlopen (1). Het stadsbestuur probeerde hier onderuit te komen, maar het Ministerie van Oorlog ging daar niet in mee. Een andere, tegelijkertijd uitgevoerde Utrechtse strategie was erop gericht zo ver naar het oosten uit te breiden dat de aanwezigheid van onbebouwde gebieden tussen Utrecht en De Bilt voor lief genomen kon worden. Zo was er onder andere een plan van het gemeentebestuur van Utrecht uit 1924 om De Bilt (groen aangegeven in figuur 1) te annexeren en Bilthoven (rood) aan zijn lot over te laten of bij Zeist te voegen.

868 handtekeningen

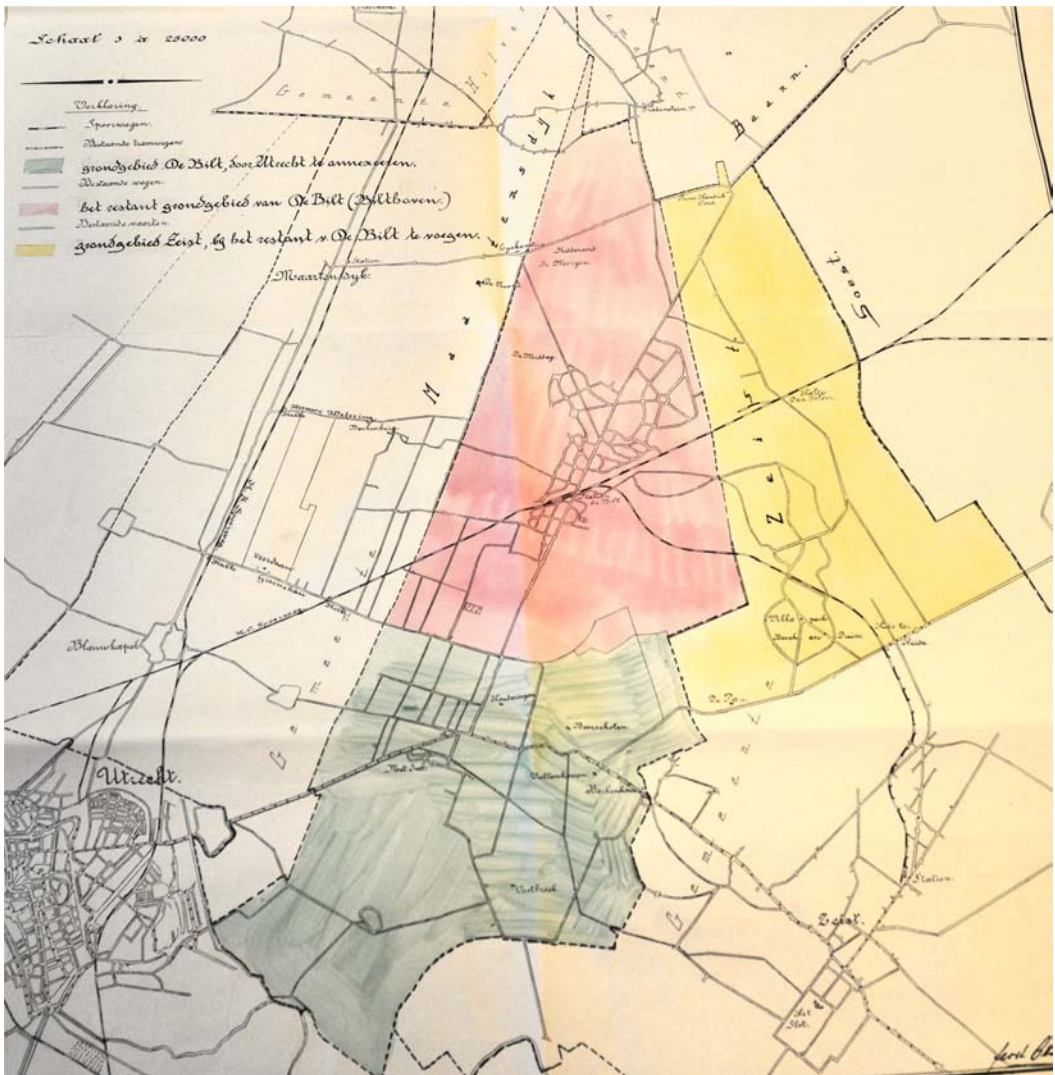
De communicatie over de uitbreidings- en annexatieplannen liet destijds te wensen over. De besprekingen waren vaak geheim, vooral als defensie erbij betrokken was en de bouwverboden rond de verdedigingswerken ter sprake kwamen. Toch hadden inwoners van Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide er lucht van gekregen; dat kwam mede doordat het *Utrechts Nieuwsblad* af en toe over de plannen schreef, bijvoorbeeld als ze besproken werden in de gemeenteraad van Utrecht (2-5). Daarom richtten ze een schrijven aan Gedeputeerde Staten van Utrecht waarin ze vroegen de mogelijkheid na te gaan van een samenvoeging van hun buurtschappen met Bilthoven, na een eventuele annexatie van het zuidelijk deel van De Bilt door Utrecht (6). De briefschrijvers voerden aan dat Bilthoven wat aard, samenstelling en belangen betreft veel overeenstemming vertoont met de andere buurtschappen, terwijl deze onder Zeist vallende villaparken zeer heterogene eigenschappen vertonen ten opzichte van de rest van die gemeente. Een dergelijke samenvoeging leek ook de inwoners van Bilthoven wel een goed idee. De 'vereiniging "Plaatselijke Belangen" Bilthoven' stelde in juni een verder uitgewerkt en onderbouwd verzoek op en richtte dat eveneens aan het College van Gedeputeerde Staten der Provincie Utrecht (6, 7, 8). Daarin vroeg zij in het geval van een annexatie van het zuidelijk gedeelte van De Bilt serieus te overwegen Bilthoven samen te voegen met

Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide. Het verzoek was ondertekend door 868 van de ongeveer duizend gezinshoofden uit Bilthoven (figuur 2), in het totaal twintig A4'tjes! (6, 7). In Bosch en Duin tekenden volgens het *Utrechts Nieuwsblad* (8) de meeste bewoners een vergelijkbaar rekest en met 'Den Dolder Vooruit' was overleg opgestart om gezamenlijk op te trekken.

Op een bij het Bilthovense verzoek gevoegd kaartje (figuur 1) werden de gebieden waar het om ging nog eens aangegeven: het van De Bilt door Utrecht te annexeren gebied in groen, Bilthoven in rood en Bosch en Duin, Den Dolder en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg in geel. De nieuw te vormen gemeente zou dus het rode en gele gebied moeten omvatten.

Reactie Zeist

Nadat Gedeputeerde Staten de schrijvers hadden ontvangen, gaven ze de gemeentebesturen van De Bilt en Zeist elk de gelegenheid hun zegje te doen over het door de eigen inwoners ingediende verzoek. De gemeente Zeist reageerde als door een wesp gestoken. Ze voelde er absoluut niets voor de genoemde villaparken af te staan aan een nieuw te vormen gemeente (6). Ze had dat in 1923 ook al op niet mis te verstane wijze te kennen gegeven, nadat de suggestie van opdeling van Zeist in de Tweede Kamer te berde was gebracht en de Minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw er aan Gedeputeerde Staten van Utrecht advies over

Plan tot samenvoeging van Bilthoven (rood), Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg (geel) voor het geval dat het zuidelijk gedeelte van de Bilt (groen) zou worden geannexeerd door Utrecht. Bijlage bij het door de 'vereniging "Plaatselijke Belangen" Bilthoven' opgesteld en door 868 gezinshoofden ondertekende schrijven aan gedeputeerde Staten van Utrecht. Bron: Het Utrechts Archief (6).

had gevraagd. Ook sprak Zeist zijn twijfels uit over het draagvlak van de opstellers van de brief van de eigen inwoners. Bij de ondertekenaars zat niemand, laat staan een gezins­hoofd, uit Den Dolder en de belangenvereni­gingen 'Bosch en Duin e.o.' en 'Den Dolder Vooruit', waar de gemeente wel zaken mee deed, waren toen nog niet in het initiatief gekend. De bewoordingen in de brief vond de gemeente vaag en de bedoelingen van de opstellers kwamen onvoldoende uit de verf. Verder hadden de bewoners van het onder Zeist vallende gebied volgens de gemeente niet te klagen. Ze werden niet stiefmoederlijk bedeed, want de wegen werden behoorlijk onderhouden en voorzien van straatverlich­ting, het huisvuil werd opgehaald, er was politietoezicht, water en elektriciteit, de brandweer functioneerde goed, er was een school gebouwd en men had medewerking toegezegd bij het aanleggen van een gasnet. Of die toegezegde medewerking veel inhield, valt overigens te betwijfelen. Op een voor­lichtingsbijeenkomst over de gasaansluitin­gen in Den Dolder die in februari 1925 had plaatsgevonden, had de burgemeester van Zeist zich namelijk laten ontvallen dat het de eigen keuze was van de bewoners van die buurtschap om zich *in the middle of nowhere* te vestigen (9).

Reactie De Bilt

Later volgde een reactie van het gemeen­tebestuur van De Bilt op het verzoekschrift met de 868 handtekeningen. Gedeputeerde

Staten vonden het niet meer nodig Zeist erop te laten reageren, omdat die gemeente haar afwijzende standpunt in reactie op de brief van de eigen inwoners voldoende duidelijk uiteen had gezet en er geen reden was om aan te nemen dat ze haar standpunt had gewijzigd.

Burgemeester en Wethouders van De Bilt be­nadrukten dat het verzoek van de Bilthove­naren betrekking had op een situatie die zich eventueel zou kunnen voordoen, namelijk in het voor de Gemeente De Bilt onacceptabele geval van een annexatie van het zuidelijk deel van De Bilt door de gemeente Utrecht. In de argumenten die in het verzoekschrift werden aangevoerd kon men zich wel vin­den; men achtte het echter prematuur en adviseerde Gedeputeerde Staten de inhoud ervan voor kennisgeving aan te nemen, om er te zijner tijd indien nodig rekening mee te houden (6).

Toch konden B&W de verleiding niet weer­staan om eraan toe te voegen dat ze de uitbreiding van Bilthoven met Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg een idee vonden dat zeker de moeite van het overwegen waard was. Zeist was er immers nog steeds niet in geslaagd de gasvoorziening te regelen, terwijl het doortrekken van de Bilthovense gasleiding naar Den Dolder een fluitje van een cent was. Verder kon de Biltse politie de surveillance van de naburige villawijken er gemakkelijk bij doen. Ook had De Bilt zijn onderwijsvoorzieningen goed op orde.

PROVINCIAAL NIEUWS

BILTHOVEN.

— **Annexatie-plan.** In totaal reekenden 868 hoofden van gezinnen op de lijst voor een request aan Gedep. waarbij gevraagd zal worden ingeval van annexatie van een gedeelte van de Bilt door Utrecht, van Bilthoven; Bosch en Duin; Den Dolder en Huis ter Heide, een afzonderlijke gemeente te stichten.

Bericht uit het Utrechts Nieuwsblad van 27 juni 1925, p. 6.

Reactie Gedeputeerde Staten

Gezien de afwijzende reacties van de betrokken gemeentebesturen en het premature karakter van de verzoekschriften, wilden Gedeputeerde Staten niet te veel woorden aan de zaak vuil maken. De opstellers van de brieven kregen in augustus een ontvangstbevestiging met het verzoek de andere ondertekenaars daarvan in kennis te stellen. Dat was alles. Naderhand is er van de plannen weinig meer vernomen. Ze waren alleen relevant als de annexatie van het zuidelijk deel van de gemeente De Bilt definitief doorgang zou vinden. De besluitvorming rond de uitbreidingsplannen van Utrecht sleepte zich echter jaren voort (6, 10, 11, 12). Eind jaren twintig werd duidelijk dat het Ministerie van Defensie vasthield aan het bouwverbod van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Latere

plannen tot grenswijziging moesten daarmee dus rekening houden. Utrecht reageerde door in 1930 een nog verdere uitbreiding in oostelijke richting voor te stellen. Daarbij zou niet alleen De Bilt, maar ook Bilthoven, Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide ten noorden van de Amersfoortseweg bij Utrecht getrokken worden. Plannen van Gedeputeerde Staten

van Utrecht lieten de gemeente De Bilt echter geheel (1932) of grotendeels (1933) onaangetast.

Uiteindelijk hakte de Minister van Binnenlandse Zaken in 1934 de knoop door: voorlopig moesten alle voorstellen tot gebiedsuitbreiding van Utrecht als definitief afgewezen worden beschouwd (13). De Bilt haalde niet alleen opgelucht adem, maar vierde ook uitbundig feest (14, 15, 16). De plannen voor samenvoeging van Bilthoven, Den Dolder, Bosch en Duin en Huis ter Heide konden, nu de annexatie van het zuiden van de Bilt van de baan was, de prullenbak in.

Verwijzingen

1. Leijten, F., *De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de gemeente Utrecht*, UvA, Amsterdam, 2009.
2. Stadsnieuws, de grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 5 augustus 1924, p. 5-6.
3. Stadsnieuws. *Utrechts Nieuwsblad* 5 december 1924, p. 3.
4. Stadsnieuws, gemeenteraad, grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 30 januari 1925 p. 3 en p. 9.
5. Stadsnieuws, gemeen. teraad, grenswijziging, *Utrechts Nieuwsblad* 17 januari 1925 p. 2.
6. Het Utrechts Archief. Toegangsnr. 1201, inv. nr. 1424.
7. Provinciaal Nieuws, Bilthoven. *Utrechts Nieuwsblad* 27 juni 1925, p. 6.
8. Provinciaal Nieuws, Bilthoven. *Utrechts Nieuwsblad* 1 juli 1925, p.6. Het verzoekschrift uit maart, dat in Het Utrechts Archief is te vinden (6) bevat echter slechts zeven handtekeningen.
9. Provinciaal Nieuws, Zeist. *Utrechts Nieuwsblad* 5 februari 1925, p. 10.
10. Een en ander over de uitbreiding der gemeente Utrecht, *Utrechts Nieuwsblad* 11 november 1925 p. 10.
11. Een en ander over de uitbreiding der gemeente Utrecht II, *Utrechts Nieuwsblad* 14 november 1925 p. 10.
12. De uitbreiding van Utrecht en de 'verboden kringen', *Utrechts Nieuwsblad* 11 mei 1931 p. 2.
13. Grenswijziging van de baan. *Utrechts Nieuwsblad* 8 maart 1934 p. 9.
14. De Bilt wordt niet geannexeerd. *Utrechts Nieuwsblad* 15 maart 1934 p. 13.
15. Nu de annexatie verworpen is, *Biltsche en Bilthovense Courant* 16 maart 1934.
16. Haan-Beerends, L., 2001: Een gemeentelijke herindeling die niet door ging, *De Biltse Grift*, maart 2001.

Auteur:

Kees Floor (1947) verzorgt weercursussen en weerlezingen. Hij schreef talrijke artikelen voor dagbladen en tijdschriften, waaronder de Volkskrant, *Utrechts Nieuwsblad* en *De Biltse Grift*. Hij werkte bij het KNMI en bij de lerarenopleidingen van Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht. www.keesfloor.nl.